

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.
อตฺตนา โจทยตฺตนา ปฺริมฺ์เสตมตฺตนา
โส อตฺตตุคฺคโต สติมา สุภํ ภิกฺขุ วิหาสิสฺตี.
บัดนี้ จะแสดงศาสนธรรม ธรรมคือคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา เพื่อให้สำเร็จประโยชน์แห่งการฟังธรรม ตามสมควรแห่งวันธรรมสวนะ คือวัน

สังวัจฉรต่างๆ ดังที่มีพระพุทธรายศตรัสชี้ให้ดูโลกนี้ว่า **เออ ปุสฺสณิํ โลกํ จิตฺตํ ราชรูปมํ** ท่านทั้งหลายจงดูโลกนี้ อันวิจิตรดุจราชรถ **ยตุล พาลา วิสฺทนฺตี** ที่ชนเขาทั้งหลายจมนติดอยู่ **นฺตุลิสฺสํ โข วิชานตฺ** แต่ผู้รู้หาซ้องอยู่ไม่ ดังนี้ โลกอันวิจิตรด้วยสิ่งต่างๆ นี้ มีมายาสิ่งที่ทำให้บุคคลเข้าใจผิดอยู่เป็นอันมาก นี่เป็นส่วนภายนอก ส่วนภายในนั้น ก็คือความอยากเป็นเครื่องกระชับใจ

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

เป็นความจริงและเป็นสิ่งที่ดีเป็นสิ่งที่ชอบ จึงทำให้มีความปรารถนาต้องการ และมีความปฏิบัติดังกล่าว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้สัจธรรม ธรรมที่เป็นความจริง ก็เพราะได้ทรงเห็นมายาของโลกที่เป็นภายนอกและภายในจิตใจ ฉะนั้น จึงได้ทรงเป็นผู้ตื่นด้วยความรู้หรือทรงเป็นผู้รู้ จนเป็นผู้ตื่นจากความหลับหลง เมื่อทรงแสดงธรรมคำสั่งสอน ก็ทรงแสดงธรรมเพื่อปลุกให้

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ตื่นแต่เห็นว่าได้ชั่ว ทำชั่วแต่เห็นว่าได้ดี เป็นไปตามที่ตาเห็นอยู่ดังนี้เป็นส่วนมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่าการมองและการวินิจฉัยของบุคคลทั่วไปนั้น ย่อมเป็นไปเท่าที่ตาเห็น และนอกจากนี้ยังมีความอยากเป็นเครื่องกระชับใจที่เป็นมายาอยู่ภายใน มาเป็นเครื่องอุดหนุนจิตใจให้มีความยินดีปรารถนาจะได้ จะเป็นไปในสิ่งหรือในฐณะภาวะที่ปรารถนาต้องการนั้นอีกส่วนหนึ่ง และยังมีโลกซึ่งเป็นที่ปรารถนา

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ว่า ดีไปอยู่ที่ลาภ ดีไปอยู่ที่ยศ ดีไปอยู่ที่สรรเสริญ ดีไปอยู่ที่สุขดังนี้แล้ว จึงได้ชวนขยายเพื่อที่จะให้ได้มา จะเป็นทางที่ชอบก็ตาม จะเป็นทางที่ไม่ชอบก็ตาม ให้ได้ตามแล้วก็แล้วกัน และเมื่อได้มาแล้วก็ลงความเห็นว่ามันและเป็นสิ่งที่ดีแล้ว ก็เมื่อความคิดเห็น ความวินิจฉัยว่าจะไรดี อะไรไม่ดีเป็นไปอยู่ดังนี้ การปฏิบัติ จึงได้เป็นไปตามที่คิดเห็น ตามที่สันนิษฐานนั้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังมีความคิด

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

เห็นแก่ยศเป็นต้น ที่เรียกว่าเห็นแก่อามิสเป็นใหญ่ คือมีมายาโลกเหล่านี้มีอำนาจชักจูงใจอยู่ที่ดี เมื่อเป็นดังนี้แล้วก็ยากที่จะหยั่งเห็นตระหนกในหลักกรรมตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าเป็นความผิดแห่งคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ว่าเป็นความผิดแห่งบุคคลที่ตกอยู่ในอำนาจของความอยากที่เป็นเครื่องกระชับใจและอยู่ในอำนาจของมายาโลกนั้น

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

นั้น ถ้าจะดูในหลักธรรมก็จะเห็นว่าเป็นกาลที่เจริญมากกว่า เพราะว่ากาลที่เสื่อมนั้น ลากยศต่างๆ ก็หมดไป เมื่อลากยศต่างๆ หมดไปแล้วมายาที่มาเป็นเครื่องเคลือบแฝงจิตใจก็หมดไป ก็ทำให้จิตใจสว่างไสวขึ้น มองเห็นความจริงว่าเป็นผู้ที่หลงไปเสียแล้ว และกรรมที่ประกอบไว้นั้น ก็เป็นกรรมที่ชั่วที่ผิดเป็นส่วนมาก แปลว่ามารู้สึกตัวขึ้น เมื่อเป็นดังนี้ กรรมที่กระทำไว้แล้วก็ป็นอัน

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

สัจธรรมแม้ตามหลักกรรม ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ก็เป็นการที่ยาอยิ่ง แต่ว่าเมื่อบุคคลได้มาหมั้นฟังคำตักเตือนของบุคคลผู้เป็นมิตรส่วนหนึ่ง และหมั่นตักเตือนตนเองอยู่เสมออีกส่วนหนึ่งแล้ว ก็ย่อมจะเป็นเครื่องป้องกันมายาในมายานอกไม่ให้ครอบงำใจได้มากนัก หรือว่าแม้จะถูกครอบงำใจอยู่บ้างก็สามารถที่จะเปลื้องมายานั้นออกจากจิตใจได้โดยไมยาก.

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ประพฤดิเช่นนั้น หรือว่าได้เห็น ได้ยิน ได้รั้งเกียจ สงสัยว่าตนไม่ประกอบกรรมที่ควรจะประกอบให้ยิ่งๆ ขึ้นไป ก็ขอให้สทธรรมิกกับสพรหมจารีว่ากล่าวตักเตือนตนได้ดังนี้ นี้คือการทำปาวธนาของภิกษุสงฆ์ที่มีพระพุทธานุญาตให้กระทำ ในวันปาวธนาออกพรรษาดังนี้ มีปัญหาว่า ทำไม จึงมาทรงอนุญาตให้ทำปาวธนาในวันนี้ เพราะได้จำพรรษาอยู่ด้วยกันมาจนออกพรรษาในวันนี้

วันมหาปวารณา (กัณฑ์เช้า)
อัตตโจทณกถา
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระธรรมเทศนาในโอกาสจิตกาลทางพระพุทธศาสนา
คณะธรรมยุต
จัดพิมพ์เผยแพร่

เป็นที่ฟังธรรมอันเวียนมาถึงเข้า ณ บัดนี้.

ศาสนธรรมนั้นเป็นเครื่องประกาศแสดงสัจธรรม ธรรมที่เป็นตัวความจริง อันมีอยู่ที่บุคคลทุก ๆ คน แต่บุคคลโดยปกติไม่สามารถที่จะรู้สัจธรรมนั้นได้ เมื่อได้ฟังคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาแนะนำชี้แจง และพิจารณาด้วยความตั้งใจจะรู้ตามเป็นจริง ก็ย่อมสามารถจะรู้ถึงสัจธรรมนั้น

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

อันทำให้ติดทำให้เพลินเพลินอยู่ในโลกนั้นก็ป็นมายา ซึ่งเป็นเครื่องปกคลุมจิตใจของบุคคล ไม่ให้มองเห็นสัจจะแห่งโลกตามความเป็นจริง นอกจากนี้ อารมณ์ที่น่ายรักใคร่ปรารถนาพอใจบรรดามีอยู่ในโลก ต่างโดยเป็นรูป เสียง เป็นต้นก็ดี หรือเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ สุขก็ดี แต่ละสิ่งก็เป็นมายาทำจิตใจให้ติดให้เพลินให้อินดี ไม่ให้มองเห็นความจริงแห่งสิ่งเหล่านั้น เหล่านี้ก็เป็นมายา

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

บุคคลตื่นขึ้นจากความหลับหลงด้วยความรู้ หรือให้เป็นผู้รู้จนตื่นขึ้นจากความหลับหลง ดังที่ได้ทรงแสดงธรรมคำสั่งสอนไว้โดยปริยายเป็นอันมาก และได้ทรงแสดงกรรม ผลของกรรม เมื่อกล่าวโดยทั่วไปก็คือ บุคคลประกอบกรรมที่ดีที่ชอบ ก็ย่อมได้รับผลที่ดีที่ชอบ เมื่อประกอบกรรมที่ชั่วที่ผิด ก็ย่อมได้รับผลที่ชั่วที่ผิดอันตรงกันข้าม กล่าวสั้นดังที่ได้ยินกันทั่วไปว่า ทำดีได้ดี ทำชั่ว

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ต้องการ มาปรากฏให้เห็นให้ได้ยินอยู่ โดยเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ สุข มีประการต่างๆ หรือเป็นแก้วแหวนเงินทองนั้น ๆ รวมความว่า มีสิ่งที่เป็นเครื่องจูงใจ ได้แก่ความอยากเป็นเครื่องกระชับใจภายในนั้นด้วย และมีสิ่งที่เป็นเครื่องเตือนใจ ให้ปรารถนาต้องการอันเป็นภายนอกอีกด้วย มาประกอบเข้าสิ่งเหล่านี้เป็นมายาคือเป็นสิ่งที่มาปิดบัง ชักนำให้ไม่เห็นตามความเป็นจริง

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

เห็นอยู่เพียงเท่านั้น จึงยังมีความเห็นชอบในกรรมตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาไม่ได้ ต่อเมื่อได้อบรมความรู้ความเห็นให้มีความเห็นว่า ตืออยู่ที่ไหน ตืออยู่ที่กรรม กรรมคือการกระทำนั้น เมื่อเป็นกรรมที่ดี ก็เรียกว่าเป็นความดีหรือว่าชั่วอยู่ที่กรรม คือการงานที่กระทำนั้นเป็นกรรมไม่ดี ก็เป็นความชั่ว เป็นความไม่ดี เมื่อมีความคิดความเห็นมาอยู่ที่กรรมดังกล่าวมานี้ จึงจะชื่อว่าได้มี

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

สิ่งเหล่านี้มาเป็นเครื่องปกปิดเคลือบแฝงจิตใจให้หลงเหมือนอย่างหลับ เพราะไม่มองเห็นความจริงจึงเป็นผู้ที่ถูกความอยากกระชับใจ และถูกมายาโลกนั้น ชักนำให้เป็นไปในทางที่ผิดมีประการต่างๆ ต่อเมื่อใดเป็นผู้ที่มีจิตใจสว่างไสวขึ้นด้วยความรู้ จนไม่ตกอยู่ในอำนาจของความอยากที่เป็นเครื่องกระชับใจ และในอำนาจของมายาโลกนั้น จึงจะหยั่งเห็นความจริงในหลักกรรมตามคำสั่งสอน

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

กระทำไว้แล้ว แต่ว่าความรู้สึกนั้นก็เรียกว่าเป็นความดี เพราะก็เป็นทางที่จะให้ละความชั่วและประกอบความดียิ่งๆ ขึ้นไป อันนี้เป็นเครื่องแสดงว่า ความเห็นดีเห็นชั่วของบุคคลสามัญโดยมากนั้น ลงความเห็นเท่าที่ตาเห็นและที่แท้นั้น สิ่งทีลงความเห็นนั้น ก็คือความอยากที่เป็นเครื่องกระชับใจและเป็นตัวมายาโลก มีความอยากอย่างไร มีมายามาปิดบังชักนำให้เห็นไปอย่างไร ก็

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

อนึ่ง ในวันนี้เป็นวันพระออกพรรษา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประทานอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ทำปวารณาแทนอุโบสถสังฆกรรม และกียกปวารณานี้เป็นสังฆกรรมประการหนึ่ง และถือว่าเป็นสังฆกรรมสำคัญ คำว่า ปวารณา นั้นหมายความว่า ขอกอนุญาต ในที่บางแห่งหมายถึงขอกอนุญาตด้วยปัจจัยเครื่องอาศัยต่างๆ เหมือนดั่งว่า ปวารณาด้วยปัจจัย คือขอกอนุญาตให้เรียก

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ก็น่าที่จะให้ทำปวารณากันเสียตั้งแต่ต้น ปัญหาเมื่อพิจารณาแล้วก็จะพึงเห็นได้ว่า อันการตักเตือนกันและกันนั้น ต้องอาศัยการที่ได้อยู่ด้วยกันมาตลอดเวลาพอสมควร จนถึงได้รู้จักคุ้นเคยกัน ได้เห็นความประพฤติของกันและกันในเมื่อมาอยู่ด้วยกันใหม่ ๆ ยังไม่คุ้นเคยกัน ยังไม่รู้จักความประพฤติของกันและกันเมื่อเป็นดังนี้ ก็ไม่สะดวกที่จะตักเตือนกัน เพราะไม่คุ้นกัน และก็ไมรู้ว่าจะ

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ได้ ตามสมควรแก่กำลังแห่งปัญญา สัจจธรรม ธรรมที่เป็นตัวความจริงนั้น โดยปรกติย่อมมีมายาเป็นลิ่งปกคลุมไว้ มายาหมายถึงสิ่งที่หลอกลวงให้เข้าใจผิด สัจจะคือความจริงเป็นอย่างหนึ่ง มายาทำให้เข้าใจไปเป็นเสียอีกอย่างหนึ่ง สัจจะย่อมมีมายาเป็นเครื่องปกคลุมทำให้เข้าใจผิดอยู่ ดังนี้ โลกเป็นมายาอย่างหนึ่งที่เป็นเครื่องปกปิดไม่ให้เห็นสัจจธรรมตามความเป็นจริง เพราะประกอบด้วย

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

แต่ละอย่าง เมื่อบุคคลมีมายา ทั้งที่เป็นภายนอกและที่เป็นภายในอยู่ดังนี้ จึงได้พากันประกอบกรรมที่เป็นอกุศลทุจริต ที่เป็นเครื่องเบียดเบียนตนเองและบุคคลอื่นให้เดือดร้อน เพื่อที่จะให้ได้สิ่งที่ปรารถนาต้องการบ้าง เพื่อที่จะให้เป็นภพหรือภาวะที่ปรารถนาต้องการบ้าง เพื่อที่จะทำลายล้างสิ่งทีขัดขวางหรือสิ่งที่ไม่ชอบบ้าง เป็นไปอยู่ดังนี้ เพราะได้มีความเห็นในสิ่งที่เป็นมายานั้นว่า

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ได้ชั่ว แต่ความเข้าใจในเรื่องกรรมตามพระพุทธรายศนี้ จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อได้มีปัญญารู้ให้ทะลุมายาสิ่งที่ล่อลวงจิตใจของโลก ถ้าจิตใจยังมีมายาสิ่งที่ล่อลวงของโลกปกคลุมให้เห็นผิดอยู่ ก็ยากที่จะเห็นจริงตามพระพุทธรายศนี้ได้ เพราะก็ย่อมจะมองดูในสิ่งที่เป็นภายนอกที่มีมักจะปรากฏเป็นไปต่าง ๆ บางคนทำดีแต่ก็ไม่เห็นว่าได้ดี บางคนทำชั่วแต่ก็ไม่เห็นว่าจะได้ชั่ว บางทีก็กลับตรงกันข้ามทำ

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

เมื่อเป็นดังนี้จึงได้ลงสันนิษฐานเอาว่า ให้ได้สิ่งที่ปรารถนาต้องการตามที่ต้องการอยากกระชับใจนั้นแหละเป็นดี เมื่อยึดถือเอาสิ่งที่เป็นมายานั้นมาเป็นสิ่งที่ต้องการ เป็นสิ่งที่ดี เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้ลงสันนิษฐานเอาว่า เมื่อได้สิ่งนั้นมามันแหละเป็นดี ดังเช่นว่าเมื่อเห็นว่าลาภ ว่ายศ ว่าสรรเสริญ ว่าสุข เป็นของดี เป็นของที่น่าปรารถนา ได้สิ่งเหล่านั้นมันแหละเป็นการดี เมื่อได้ยุดิความเห็น

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ความคิดเห็นตามหลักกรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ว่าความคิดเห็นที่จะเอาดีหรือเอาชั่วมาอยู่ที่กรรม คือการงานที่กระทำของคนเป็นประการสำคัญนั้นจิตใจจะต้องสว่างจากความอยากเป็นเครื่องกระชับใจ และจากมายาโลกที่มาเป็นเครื่องลวงใจให้กระสับกระส่าย ให้ชวนขยายไปในทางที่ผิดนั้น ถ้าว่าจิตใจยังคงอยู่ในอำนาจของความอยากที่เป็นเครื่องกระชับใจก็ดี ยังเป็นผู้เห็นแก่ลาภ

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ของพระพุทธเจ้า เหมือนอย่างบุคคลเป็นอันมากที่ปรากฏว่าในคราวที่จิตใจตกอยู่ในอำนาจของความอยากกระชับใจ และตกอยู่ในอำนาจของมายาโลก จึงได้ปฏิบัติไปในทางที่ไม่ถูกไม่ชอบมีประการต่างๆ ตนเองไม่รู้ แต่ว่าคนอื่นเขารู้ และเขาก็บอกได้ว่าเป็นอย่างไร แต่ครั้นในภายหลังเมื่อกาลเช่นนั้นที่เรียกกันว่า เป็นกาลอันรุ่งเรืองผ่านไปแล้ว ถึงกาลที่เสื่อม ความจริงที่เรียกว่ากาลที่เสื่อม

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

สันนิษฐานไปอย่างนั้น ไม่ใช่เป็นความจริง ต่อเมื่อสิ่งที่ปิดบังใจเหล่านี้ได้เสื่อมสิ้นไป จิดใจสว่างไสวขึ้นนั้นแหละ จึงจะมองเห็นความจริงตามหลักกรรมคือคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น การที่จะมองเห็นสัจจธรรมนั้น ก็จะต้องเพิกมายาที่เป็นเครื่องปกคลุมจิตใจออกเสียก่อน จึงจะมองเห็นได้ ถ้าจิตใจยังเต็มไปด้วยมายาสิ่งที่หลอกลวงต่างๆ แล้ว การจะเห็น

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ร้องเอาสิ่งที่ปรารถนาตามสมควรได้ นี้เรียกว่า ปวารณาด้วยปัจจัย ส่วนการปวารณาในที่นี้ หมายถึงขอกอนุญาตให้ตักเตือนกันและกันได้ คือขอกอนุญาตในกันและกันว่า ขอให้อาศัยความอนุเคราะห์ตักเตือน ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ยินก็ดี ด้วยได้รั้งเกียจสงสัยก็ดี คือเมื่อได้เห็นว่าคุณเป็นผู้ประกอบกรรมที่ไม่ถูกไม่ชอบ ได้ยินว่าคุณเป็นผู้ประพฤดิเช่นนั้น ได้รั้งเกียจสงสัยว่าคุณเป็นผู้

พระพุทธเจ้าตรัสธรรม

ตักเตือนกันอย่างไร เพราะว่าไม่เห็นความประพฤดิของกันและกันมา แต่ว่ามีเมื่ออยู่ด้วยกันมาตลอดเวลาพอสมควร เช่นว่าตลอดไตรมาสดังนี้ ก็ย่อมจะมีความคุ้นเคยกันและกันมากขึ้น ได้เห็นความประพฤติของกันและกันมากขึ้น ได้รู้ความยิ่งความหย่อนในความประพฤดิของกันและกัน เมื่อเป็นดังนี้ก็เป็นโอกาสที่ควรจะตักเตือนกันและกันได้ เหตุฉะนี้ ท่านจึงได้อนุญาตให้ทำปวารณา

คือให้ด้กเตือนกันและกันในวันออกพรรษา ตั้งในวันนี้ แต่ว่าการตักเตือนกันและกันนั้น ก็พึงอาศัยอนุเคราะห์คือมุ่งอนุเคราะห์กันด้วยมีเจตนาหวังดีต่อกันและกัน ผู้รับตักเตือน เมื่อได้รับคำตักเตือนก็ไม่ควรโกรธ แต่ควรจะรับคำตักเตือนนั้นมาพิจารณาสอบดูที่ตนว่าเป็นอย่างไร เป็นจริงตามที่ได้รับเตือนหรือไม่ ถ้าเป็นจริงตามที่ได้รับเตือน ก็แก้ไขปรับปรุงตนเองให้เหมาะสม ถ้าไม่เป็นจริง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คือผู้เห็นภัยในโทษแม้มีประมานน้อยจักอยู่เป็นสุข ดังนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงศาสนาคือคำสั่งสอน อันเป็นธรรมส่วนหนึ่ง เป็นวินัยส่วนหนึ่ง ก็ล้วนเป็นเครื่องเตือนบุคคลให้เว้นจากความชั่ว ให้ชำระจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ ผ่องใสทั้งนั้น แม้สหธรรมิกสหพรหมจารีและมิตรสหายผู้มุ่งดีทั้งหลาย เมื่อตักเตือนก็ย่อมตักเตือนให้เว้นชั่วให้กระทำความดี ให้ชำระจิตใจของตนให้บริสุทธิ์

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

แห่ง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น ได้ทรงเป็นผู้กระทำสังฆสามัคคี คือความพร้อมเพรียงของสงฆ์ หมายความว่า ทำความพร้อมเพรียงด้วยพระธรรมวินัย ดังที่กล่าวมาแล้ว และได้ทรงจัดให้คณะสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยพระธรรมวินัย ให้เป็นสี่ลสามัญญา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สามัญชนนี้ประพฤติปฏิบัติ และก็ประพฤติปฏิบัติได้ทุกกาลสมัย ได้มีพระพุทธภายิตแสดงว่า เมื่อมรรค ๘ ยังมีอยู่ตราบิด สมณะที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ ก็ยังมีอยู่ตราบนั้น ไม่ได้ทรงกำหนดอายุพระพุทธศาสนาวาเมื่อไร และก็แสดงว่าธรรมนั้นเป็นอกาลิโก คือไม่ประกอบด้วยกาลเวลาดังนี้ ฉะนั้น บุคคลในปัจจุบันนี้ ก็สามารถที่จะ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทำวัตรสวดมนต์และวิธีในเรื่องการรักษาอุโบสถ ทำนองที่ทำวัตรสวดมนต์ การปฏิบัติในพระธรรมวินัยที่ถูกต้อง ฉะนั้น ความเจริญแห่งพระพุทธศาสนาจึงเนื่องอยู่แก่พระองค์ท่านเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้ เมื่อถึงวันที่ตรงกับวันพระราชสมภพและวันเสด็จสวรรคตอันตรงกันในวันมหาปวารณาเช่นบัดนี้ ก็ขอให้ตั้งใจถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานน

ตามทีเตือน ก็ไม่ควรจะโกรธผู้เตือน ควรจะเล็งเห็นเจตนาดีของผู้เตือนนั้น เพราะอาจจะเข้าใจผิดไปก็ได้ เมื่อพากันปฏิบัติดังนี้แล้ว ก็จะทำให้เกิดความเจริญ ดังนั้นที่มีพระพุทธภายิตตรัสไว้ว่า “ความเจริญแห่งบริษัทของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ย่อมเป็นไปอย่างนี้ คือด้วยการตักเตือนกันและกัน ด้วยการยังกันและกันให้ออกจากอาบัติหรือออกจากโทษนั้นๆ” ดังนี้.

พระพุทธเจ้า

ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยนัยเช่นเดียวกัน ฉะนั้น ในการเตือนของพระธรรมวินัยก็ดี ของสหธรรมิกสหพรหมจารีก็ดี จะสำเร็จได้ก็ด้วยอาศัยบุคคลทุกๆ คน รับเอาพระธรรมวินัยนั้นมาเตือนตน มาสอบสวนตน ทำสติในพระธรรมวินัยนั้นมาเป็นเครื่องคุ้มครองตนอยู่ เมื่อเป็นดังนี้ ก็สามารถที่จะปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้เจริญในพระธรรมวินัย ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ท่าน

พระพุทธเจ้า

คือความสม่ำเสมอด้วยศีล คือความประพฤติตามพระธรรมวินัยนั้น ได้ทรงค้นคว้าหลักพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นพุทธวจนะ ออกมาชี้แจงแสดงสั่งสอน แก่ความคิดความเห็นของบุคคล ให้ถูกต้องตรงตามพระพุทธศาสนาชั้น เป็นต้นว่า ในสมัยนั้นคนส่วนมากได้มีความเชื่อว่า พระพุทธศาสนาได้ผ่านกาลมามาก บุคคลในสมัยปัจจุบันนั้นเกิดสุดท้ายภายหลัง ไม่สามารถที่

พระพุทธเจ้า

ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยได้เหมือนอย่างคนในครั้งพุทธกาลเหมือนกันไม่ต่างกัน ฉะนั้น จึงได้ทรงแสดงธรรมแสดงวินัยตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ทำให้บุคคลได้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยมากขึ้น เมื่อเป็นดังนี้ ก็ทำให้เกิดทิวฐิสามัญญา คือความเป็นผู้มีความเห็นเสมอกัน ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ให้บังเกิดขึ้นโดยทั่วไปอีกด้วย เพราะเหตุนี้จึงทรง

พระพุทธเจ้า

พระจอมเกล้าเจ้าสยามพระองค์นั้น และตั้งใจขอให้พระธรรมวินัยที่ได้ทรงฟื้นฟูนั้น ได้สถิตอยู่ตลอดไป ดังบทที่สวดว่า ธาตุ จิรฺ สตฺ ฐมฺโม ขอพระสัจธรรมจงดำรงอยู่นาน ฐมฺมทุทธา จ ปุคฺคฺลา ขอบุคคลผู้ทรงธรรมจงดำรงอยู่นาน สงฺโม โทสุ สมฺคฺโรว อตุถาย จ หิตาย จ ขอพระสงฆ์จงมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันด้วยพระธรรม ด้วยพระวินัย เพื่อประโยชน์เกื้อกูล

เมื่อกล่าวโดยตรงแล้ว แม้จะมีผู้อื่นเตือน แต่ถ้าตนเองไม่รับคำเตือนนั้นมาเป็นเครื่องเตือนตน ก็ไม่สำเร็จประโยชน์ เพราะฉะนั้น โดยตรงก็คือควรที่จะเตือนตนเอง จึงได้มีพระพุทธภายิตตรัสสอนไว้ว่า **อคฺตนา โจทยตฺตานํ** ท่านจงโทษคือเตือนตนด้วยตน **ปฎิมนฺเสตมตฺตนา** จงสอบสวนตนด้วยตน **โส อตฺตคฺคฺโต สติมา สุขํ ภิกฺขุ วิหาหิสิ.** ท่านผู้มีสติคุ้มครองตน เป็นภิกษุ

พระพุทธเจ้า

สอนว่าควรละ ก็ตั้งใจละ ท่านสอนว่าควรปฏิบัติ ก็ตั้งใจปฏิบัติ เมื่อเป็นดังนี้ ก็จักเป็นผู้อยู่เป็นสุขสิ้นความทุกข์เดือดร้อนตามสมควรแก่การปฏิบัติ เรียกว่าเป็นผู้เจริญในพระธรรมวินัย และเมื่ออยู่ร่วมกันเป็นหมู่ ก็เรียกว่าเป็นผู้มีสามัคคีความพร้อมเพรียงกันด้วยพระธรรมวินัย.

อนึ่ง ในวันนี้เป็นวันที่ตรงกับวันพระราชสมภพและวันเสด็จสวรรคต

พระพุทธเจ้า

จะปฏิบัติพระวินัยพระธรรมให้ทั่วถึงได้ เมื่อมีความเชื่อดังนี้แล้วจึงพากันละเลิกข้อวัตรปฏิบัติ รักษาไว้แต่บางข้อบางประการ เพราะได้มีความเห็นในเรื่องอายุของพระพุทธศาสนาว่าจะมี ๕,๐๐๐ ปีเป็นกำหนด ดังนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแสดงชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจว่า พระวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติแล้ว พระธรรมที่ทรงแสดงแล้ว ก็เพื่อบุคคลที่เป็น

พระพุทธเจ้า

เป็นผู้ได้เริ่มทำพระพุทธศาสนาที่อับเฉาเศร้าหมองให้กลับเจริญผ่องใส ให้มีพระสงฆ์ที่ เป็นผู้พร้อมเพรียงด้วยพระธรรมวินัยเป็นวินัยสามัคคี เป็นธรรมสามัคคี เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าได้ทรงเป็นผู้ทำสังฆสามัคคีโดยแท้ ผลแห่งการปฏิบัติของพระองค์ท่าน ก็มีผลสืบต่อมาจนถึงในบัดนี้ วิธีปฏิบัติในบัดนี้ที่เราทั้งหลายปฏิบัติกันอยู่ เป็นสิ่งที่พระองค์ได้ทรงฟื้นฟู และทรงวางแบบไว้เป็นต้นว่า บท

พระพุทธเจ้า

เพื่อความสุขตลอดกาลนาน ดังแสดงมาด้วยประการฉะนี้.

พระพุทธเจ้า

หมายเหตุ : ทรงแสดง ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๐๕